

Rudolfínská Praha v detailech Sadelerova prospektu (16)

Košský trh

Ondřej Šefců

Popis obrázku: Detail Koňského trhu ze Sadelerova prospektu je výjimečný z více důvodů. Jednak je zcela ojedinělým vyobrazením celého náměstí, jednak jsou zde vidět jinde nevidané detaily významných budov v jeho okolí. Dlouhatánské tržiště, obklopené poměrně nízkými domy, bylo zřejmě pro většinu vedutistů nepříliš zajímavým námětem, proto je ikonografie náměstí až do začátku 19. století nevalná. Tržiště nebylo doplněno žádnou významnou stavbou, např. věží, radnicí nebo kostelem. Nezbytnou dominantu prostranství vytvořila až budova Národního muzea na sklonku 19. století, současně obohacená ještě skvělou jezdeckou sochou sv. Václava.

Na prospektu vidíme velmi rafinovaně uspořádané vyobrazení, které je kombinací panoramatických pohledů a uměle zkonstruované ptačí perspektivy. Z žádného reálného stanoviště takto náměstí není možné pozorovat. V zájmu toho, aby kreslíř zachytil značně rozsáhlou plochu města, musel vynechat a hodně zjednodušit hlavní zástavbu jižně od tržiště, kterou vidíme v pravé dolní polovině. Naopak zákres protilehlé strany náměstí vykazuje řadu věrohodných partií, kde poznáváme renesanční štíty, portály, věžice a další patrně autentické detaily. Zahuštěnou zástavbu Nového Města lemuje velmi přesvědčivě vyvedená gotická hradba, s cimbuřími, věžemi a dvěma branami. Při levém okraji je s č. 85 vyobrazena tzv. Horská brána, která se nacházela v trase dnešní Hyberské ulice. Vedla tudy nejen cesta na Kutnou Horu, ale také na hlavní pražské popraviště (č. 86), situované někde v prostoru tzv. Židovských pecí. Při pravém horním okraji můžeme obdivovat velmi detailně zachycenou Koňskou bránu (č. 89).

Velmi pozoruhodný detail se nabízí ke studiu na opačné straně náměstí. S č. 84 je zde zachycen nedostavěný a drasticky poškozený objekt kostela P. Marie Sněžné. Vpravo od torza chrámu je zachycen karmelitánský konvent. Celá skupina je situována v rozporu s realitou téměř do prostoru Můstku. Natočení perspektivy zobrazení je nepochybně záměrné. Ve skutečnosti je chór kostela otočen více na východ a směřuje zhruba do dolní čtvrtiny náměstí.

Vlevo v zadním plánu můžeme spolehlivě identifikovat kostel sv. Jindřicha se zvonící (č. 87), za pozornost stojí vysoká stanová střecha kostela. Při levém dolním okraji je s č. 81 zachycen kostel sv. Martina ve zdi, vpravo do něj s číslem 83 je vidět prostor bývalého hradebního příkopu, dnes východní část Národní třídy. Vykreslení zástavby působí velmi věrohodně. Poslední realisticky zachycené objekty najdeme při pravém spodním okraji. Je to jednak s č. 90 kostel sv. Michala v Opatovicích a jednak úplně při okraji budova Novoměstské radnice s velmi přesvědčivě vykreslenou věží (č. 91). Vzhledem k úhlu pohledu je zde velmi výjimečně zachyceno vnitřní průčelí radnice se zdobnými renesančními štíty.

V ploše náměstí můžeme pozorovat řídkou stafáž, několik trhových stánků, kašnu a možná i pranýř. Úplně v pozadí je zachycena zvlhčená krajina za hradbami, obohacená vinicemi a stromy.

Rudolfínská Praha v detailech Sadelerova prospektu (16)

V šestnáctém zastavení se pokocháme zcela jedinečným pohledem na jedno z nejvýznamnějších prostranství gotické i současné Prahy – Koňský trh, tedy dnešní Václavské náměstí. Podlouhlé náměstí, orientované kolmo na staroměstské Havelské tržiště, vzniklo v rámci velkolepého urbanistického konceptu Nového Města pražského, jehož iniciátorem byl Karel IV. Záměr na rozšíření Prahy vyhlásil v dubnu 1347, ale nelze vyloučit, že plánování či promyšlení rozsáhlého projektu začalo již dříve. Není pochyb o tom, že na středověkém „územním plánu“ Nového Města se podílel celý tým zkušených a kvalifikovaných osob, které usměřňoval sám panovník. V literatuře se objevují zmínky i o možném podílu zkušeného stavitele, dokonce je zmiňován i Matyáš z Arrasu, ale v dobových listinách se k tomu nic nepíše.

Zakládací listina byla vydána 8. března 1348 a o tři neděle později, přesně 26. března, mělo dojít k slavnostnímu položení základního kamene k hradbám Nového Města. Bohužel postrádáme informaci, ve které části 3,5 km dlouhé hradby by základní kámen mohl být. Je velmi pravděpodobné, že v té době musel být hotov i jakýsi geometrický plán a provedeno i základní rozměření Nového Města. Bez toho by sotva šlo definovat trasu hradby i umístění čtyř nových bran v opevnění. Jako první mohla být vyměřena osa Koňského trhu. Celý urbanistický koncept Nového Města je pozoruhodný a podstatně se liší od dosavadní praxe při zakládání středověkých měst. Není zde patrná pravidelná geometrická osnova, ale podivuhodným způsobem byl přizpůsoben konfiguraci terénu, trasám vodotečí, obchodních cest a půdorysu starších osad.

Je třeba zmínit, že již v roce 1347 byly v ploše budoucího města umístěny dva významné klášterní areály, a to Emauzský klášter a klášter karmelitánů s kostelem P. Marie Sněžené nedaleko brány sv. Havla. Rozestavěný areál karmelitánského kláštera v dalších letech ovlivnil i půdorys Koňského trhu, který je ve spodní části zúžený.

Rozměry nového náměstí byly stanoveny patrně pomocí dobové délkové jednotky, tzv. zemského provazce pražské míry, který čítal 52 pražských loktů (přibližně 30,7 m). Šířka náměstí byla v délce dvou provazců, jeho délka 22 provazců.

Jak připomíná původní název, byl rozsáhlý prostor určen k obchodování s koňmi, ale obchodní nabídka zde byla pochopitelně bohatší. Od konce 14. století jsou v dolní části náměstí doloženy četné krámy měšičníků, tobolečnicků a pasířů (výrobci opasků, pásků apod.). Trhové funkce včetně prodeje koní zanikly postupně v 1. polovině 19. století a v roce 1848 bylo náměstí přejmenováno na popud Karla Havlíčka Borovského na Svatováclavské, později dnešní Václavské. Charakter původního tržiště se prudce změnil v souvislosti s výstavbou nových paláců, obchodních domů i úpravami plochy. Byla zde vysazena stromořadí, instalováno osvětlení, dlažby, chodníky a posléze i koleje městské dopravy. Z velkého a možná poněkud nezajímavého tržiště se stal postupně rušný městský bulvár, kde se odehrálo mnoho lidových shromáždění, společenských akcí a významných událostí. Bývalý Koňský trh tvoří hlavní náměstí nejen Prahy, ale symbolicky i České republiky. Ačkoliv jeho velkolepá podoba v posledních desetiletích poněkud povadla, v jeho půdorysu je stále skrytá původní vize Karla IV.

Text a úprava grafiky Ondřej Šefců.

Pro skenování byla použita veřejně dostupná reprodukce: Filip van den Bossche / Johann Wechter / Egidius Sadeler: Velký prospekt Prahy z roku 1606. 2 listy, tisk Severografia 5, Děčín, vydal Odeon, Praha 1973.